

ПРОТОКОЛ

2-го засідання міжвідомчої Комісії з питань упровадження Універсальної десятикової класифікації (УДК) в Україні.

Підведення підсумків упровадження УДК в Україні у 2017 році та плани на 2018 рік.

Від “_15_” лютого 2018 р

Присутні

Члени комісії: Сербін О. О., Гуцол Г. О., Кулик О. І., Муравйова В. М., Позднякова І. В., Дзюба Н. Й., Олефір Н. І., Лобановська І. Г., Селіверстова О. М., Стеблина Л. М., Половян О. Є.

Запрошені: - 29 осіб.

Відкриття засідання: **Сербін О.О.**, директор НБ ім. М.Максимовича КНУ імені Тараса Шевченка. - Сьогодні засідання Комісії буде проведено у більш розширеному форматі. Ми активно співпрацюємо з представниками міністерств і відомств, фахівцями бібліотек різного підпорядкування. За рік була проведена плідна робота із впровадження УДК у бібліотеках України. Ми провели моніторинг серед університетських бібліотек, ознайомимо вас із результатами дослідження. Багато зроблено у напрямі підвищення кваліфікації, продукування методичних матеріалів. У форматі діалогу ми сьогодні обмінюємося думками, обговоримо робочі питання і сформулюємо конкретні кроки на 2018 рік щодо впровадження УДК в Україні.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

1. Методичне забезпечення впровадження УДК в Україні: звіт Книжкової палати України за 2017 рік та плани на 2018 рік
Гуцол Г. О.,
заступник директора Книжкової палати України.
2. Стан проведення методичної роботи та розроблення бібліотеками — методичними центрами окремих мереж бібліотек галузевих робочих таблиць УДК
Дзюба Н. Й.,
завідувач відділу каталогізування Національної бібліотеки України для дітей;
Лобановська І. Г.,
завідувач відділу комплектування та наукового опрацювання документів
Державна науково-педагогічна бібліотека імені В.О. Сухомлинського.
3. Стан упровадження УДК в регіональних бібліотеках
Олефір Н. І.,
Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І.П. Котляревського;
Кулик О. І.,
Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського,
м. Кропивницький.
4. Стан упровадження УДК в університетських бібліотеках та трансформація навчальних програм профільних ВНЗ
Сербін О. О.,

директор Наукової бібліотеки імені М. Максимовича КНУ імені Тараса Шевченка.

5. Стан і перспективи підвищення кваліфікації бібліотекарів у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв

Шевченко І. О.,

директор Центру неперервної культурно-мистецької освіти НАККІМ.

6. Про стан упровадження УДК в архівній галузі

Гаранін О. Я.,

директор Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства.

7. Різне: обговорення питань, розглянутих на засіданні.

1. СЛУХАЛИ:

Гуцол Г. О. – Про методичне забезпечення впровадження УДК в Україні: звіт Книжкової палати України за 2017 рік та плани на 2018 рік.

На виконання п. 4 Постанови Кабінету Міністрів України від 22.03.2017 № 177 "Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації", у якому Книжкова палата України визнана відповідальною за методичне забезпечення впровадження УДК в Україні, у 2017 році здійснено наступні заходи:

Книжковою палатою України за власний рахунок проведено 9 семінарів з УДК для різних мереж бібліотек — для дітей та юнацтва, публічних, технічних, сільськогосподарських, педагогічних, університетських. Для бібліотек усі семінари були безоплатними. У грудні 2017 року проведено семінар для видавців. План проведення семінарів був розміщений на сайті Книжкової палати України на початку року і до його кінця.

У 2017 році запроваджено новий курс навчання з УДК у Центрі неперервної культурно-мистецької освіти Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв. За участю Книжкової палати України розроблено програму навчання, яку О.О. Сербін презентував на минулорічній бібліотечній конференції у Славському. Заняття проводила зав. відділу класифікаційних систем Книжкової палати України Муравйова В.М.

Навчання з УДК пройшли 6 груп бібліотекарів з різних регіонів, у тому числі група тренерів з УДК, які далі навчають систематизації. Також Муравйова В.М. двічі виїздила у Вінницький регіональний центр підвищення кваліфікації (на їх запрошення) для проведення навчання бібліотекарів.

У 2017 році Книжкова палата України випустила друковані видання:

- повні таблиці УДК у 2-х книгах (виготовлювач і розповсюджувач видавництво "Ліра-К");

- спеціально для полегшення переходу бібліотекам від ББК до УДК — "Таблицю зіставлення індексів УДК і ББК" і "Таблицю зіставлення індексів ББК і УДК" (частково за свої кошти, частково за кошти "Ліра-К");

- методичні рекомендації "Визначення індексів УДК для наукових документів" (є у продажу).

Готуються до друку скорочені варіанти таблиць для публічних бібліотек з фондом, меншим за 20 000 пр. – "Розташування бібліографічних записів у каталогах публічних бібліотек за Універсальною десятиковою класифікацією", і для освітянських бібліотек.

На сайті Книжкової палати України сторінка "Універсальна десятикова класифікація" постійно підтримується в актуальному стані. Розміщено методичні матеріали:

- відомості про класифікаційну систему УДК, її власника та ліцензіатів, історію УДК та її сучасний стан, національний стандарт з УДК та користувачів в Україні;

- термінологія УДК;

- побудова та властивості УДК, у тому числі використання знаків УДК;

- методика індексування за УДК;
- правила використання алфавітно-предметного покажчика;
- методичні рішення для понять з відсутніми в УДК прямими індексами (близько 170 понять);
- розгляд проблемних випадків під час визначення теми документів;
- матеріали семінарів з УДК, починаючи з 2010 року (понад 70 презентацій, що містять тисячі прикладів індексування, більшість презентацій — понад 60 слайдів);
- відповіді на найчастіші запитання у рубриці "Запитання-відповідь";
- посилання на скорочені таблиці УДК на сайті Консорціуму УДК (багатомовний електронний ресурс – 57 мовами народів світу). Україномовний варіант Книжкова палата України підтримує в актуальному стані.

"Короткий тлумачний словник" та "Методичні рішення для понять з відсутніми прямими індексами" доступні для завантаження на сайті Книжкової палати.

Розділ "Видання УДК" інформує про випущені в Україні видання, підрозділ "Зміни та доповнення до УДК" інформує користувачів про класи, підкласи у яких будуть зміни та доповнення за 2012—2013 рр.

У рамках наукової роботи Книжковою палатою України здійснено переклад і адаптацію змін і доповнень до УДК за 2013 рік. Це не літературний, а складний термінологічний переклад. Необхідно дотримуватися усталеної термінології в усіх галузях наук. Книжкова палата України використовує державні кадастри (Державний кадастр тваринного світу, рослинного світу) — написання латинською та українською мовами, звертається за науковим редагуванням певних розділів до провідних галузевих наукових установ.

Акцентую Вашу увагу, що змін до УДК за 2014—2017 роки поки що не існує. Усі ліцензіати з усіх країн отримали від Консорціуму зміни і доповнення до УДК тільки за 2012—2013 роки. Повідомлень на сайті Консорціуму щодо наступних змін немає. Книжкова палата України планує наступне видання повних таблиць УДК зі змінами і доповненнями за 2012—2013 роки.

У випадку виявлення помилок, формується таблиця помилок, які надсилають Консорціуму УДК для усунення їх в англomовному еталоні, який надсилатиметься іншим країнам — користувачам УДК. Саме за цю кропітку роботу Консорціумом УДК відмічено було Україну та уведено до складу Консультативної ради УДКК ст. наук. співробітника Книжкової палати України Ахвердову М. Й.)

Також у рамках наукової роботи розроблено Алфавітно-предметний покажчик до "Таблиці зіставлення індексів ББК і УДК" з адаптуванням російськомовної термінології до української.

"Таблиця зіставлення УДК і ББК" вперше розроблена у 2016 році на допомогу видавництвам для визначення шифру зберігання книжкових видань відповідно до ДСТУ 4861:2007 "Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості" — елементи вихідних відомостей мають містити шифр зберігання видання (класифікаційні індекси УДК та ББК і авторський знак).

"Таблиця зіставлення індексів ББК і УДК" розроблена на допомогу бібліотекарям. Класи та підкласи в таблиці розроблені з урахуванням тематичного розподілу видань відповідних галузей, тем та понять, які друкуються в Україні (для цього було проаналізовано наповнення рубрик державного бібліографічного покажчика "Літопис книг" за останні п'ять років).

Працівники відділу класифікаційних систем постійно консультують у телефонному режимі, надано понад 3000 платних послуг з визначення шифру для видань, що готуються до друку — книг і статей у наукових журналах.

Активно працює спільнота "УДК в Україні" у Facebook. У спільноті зареєстровано понад 3000 учасників і вона трансформувалася в інформаційно-консультаційний центр.

Щодо авторського права на УДК — всі таблиці УДК будь-якими мовами належать Консорціуму УДК. Вільно завантажувати і розповсюджувати можна лише ті таблиці, які

безоплатно розповсюджує сам Консорціум — скорочені таблиці УДК, розташовані на сайті Консорціуму. Все інше – тільки за ліцензією.

Плани Книжкової палати України з упровадження УДК на 2018 рік:

У цьому році Книжкова палата України має подовжити ліцензію Консорціуму УДК. Є два види ліцензій:

1. Ліцензія на видавничу роботу (отримання і переклад змін і доповнень до УДК). За неї необхідно буде сплачувати кожного року по 300 євро протягом 3 років.

2. Ліцензія на випуск повних таблиць в друкованому вигляді чи електронному (на диску). За цю ліцензію необхідно буде сплачувати по 1700 євро щорічно упродовж 4 років.

Ми плануємо підготувати до друку повне видання таблиць УДК зі змінами і доповненнями станом на 2013 рік (попереднє видання, випущене у 2017 році, містить УДК станом на 2011 рік), а також скорочений варіант таблиць — "Розташування бібліографічних записів у каталогах публічних бібліотек за Універсальною десятиковою класифікацією".

З 2003 до 2015 року всі видання УДК, випущені Книжковою палатою, були надруковані за кошти державної програми "Українська книга". Наразі ми плануємо подавати замовлення на друк наступних видань УДК у цю програму. Але, якщо тираж 800 примірників для повних таблиць УДК можна вважати достатнім, то скорочені таблиці для публічних бібліотек мають бути надруковані тиражем 15 000 примірників відповідно до кількості бібліотек, що перебувають у сфері управління Мінкультури. За кошти державної програми такий великий тираж не може бути надрукований. То ж це має бути цільове фінансування.

На жаль, на нашому засіданні відсутні представники Мінкультури. Ми хотіли почути їхню думку щодо забезпечення бібліотек таблицями УДК.

У 2018 році Книжкова палата планує провести низку спільних семінарів з бібліотеками — методичними центрами, але не на власній базі, а на базі цих бібліотек.

Також заплановано підготувати пропозиції змін до нормативно-правових документів у видавничій сфері.

ВИСТУПИЛИ:

Сербін О. О. – Пропоную Книжковій палаті провести перемовини із керівництвом видавництва "Ліра-К" щодо фінансування ними закупівлі ліцензії для Книжкової палати із подальшим включенням витрат у собівартість видань.

Гуцол Г. О. – Якщо ми не отримаємо коштів від держави, цей варіант можна буде розглянути.

Савенкова Л. В. – Ми працюємо на АБІС "ІРБІС". Електронний каталог містить вбудовані індекси УДК. ЕК доступний 24/7 широкому загалу користувачів. Чи не є порушенням ліцензії виставлення індексів УДК на сайті?

Гуцол Г. О. – Ви виступаєте як користувачі. Не можна розповсюджувати саме таблиці УДК. Публікувати індекси – дозволено.

Каліберда Н. Ю. – Прошу провести науково-практичний семінар для бібліотек, які мають у фондах нотні видання. Дуже багато питань виникає з індексуванням.

Гуцол Г. О. – про семінар домовимося у робочому порядку, прошу підготувати лист на ім'я директора Книжкової палати.

Муравйова В. М. – систематизатор бібліотеки Національної музичної академії України ім. П.Чайковського активно співпрацює з Книжковою палатою.

Сербін О. О. – Шановні колеги! Працівники Книжкової палати не можуть фізично охопити всі галузі. У кожній бібліотеки - своя специфіка. На фоні еталону ви складаєте робочі галузеві таблиці, приймаєте методичні рішення. Не потрібно чекати вказівок від Книжкової палати. Ви є спеціалістами у своєму напрямі. Складайте класифікаційні ряди.

Якщо вважаєте ваше рішення вагомим – надсилайте свої пропозиції до відділу класифікаційних систем і спеціалісти Книжкової палати приймуть фахове рішення.

2. СЛУХАЛИ:

Про стан проведення методичної роботи та розроблення бібліотеками — методичними центрами окремих мереж бібліотек галузевих робочих таблиць УДК.

ВИСТУПИЛИ:

Дзюба Н. Й. – У червні 2017 року оформлена робоча схема систематизації. Ще з 2012 року діє школа систематизатора. На сайті бібліотеки створено розділ "УДК". На жаль, й досі немає наказу від МКУ про впровадження УДК у роботу бібліотек. На виїзних семінарах стикнулася з проблемою: в тренінгових центрах навчають спеціалісти, які по-різному трактують процес методики індексування (на прикладі українсько-англійського і англо-українського словника). Тобто, немає узгодженості у навчанні бібліотекарів, немає узгодженості у підготовці тренерів. Ми не бачимо моніторингу: як процес впровадження УДК відбувається по Україні.

Лобановська І. Г. – Державна науково-педагогічна бібліотека імені В.О. Сухомлинського підготувала проект наказу для МОН України "Про впровадження Універсальної десяткової класифікації в практику роботи бібліотек". На порталі бібліотеки створили окрему сторінку "Впровадження УДК в Україні". Провели низку семінарів у Києві і у регіонах (наприклад, у Житомирі). Постійно проводимо консультування через e-mail і телефоном. Але для мережі освітянських бібліотек відсутність таблиць – дуже важлива проблема. В багатьох бібліотеках немає Інтернету, ПК. Тобто про електронний варіант мова взагалі не йде. А паперовий варіант – дорогий (враховуючи жалюгідне фінансування бібліотек). Хочу підняти питання діючої форми книги сумарного обліку. Наразі розподіл видань за змістом - за бажанням бібліотек. Я вважаю, що бібліотека обов'язково повинна вести книгу сумарного обліку, заповнюючи графу розподілу видань за змістом (галузями знань).

3. СЛУХАЛИ:

Про стан упровадження УДК в регіональних бібліотеках.

ВИСТУПИЛИ (онлайн):

Олефір Н. І. – Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. П. Котляревського.

Бібліотека протягом року проводила навчальні семінари для районних ЦБС, бібліотек ОТГ, працівників своєї бібліотеки. З 1 січня 2018 року систематизацію проводимо лише за УДК. Дуже допомагає у роботі група у ФБ "УДК в Україні". Муравйова В. М. дозволила відсканувати матеріали своїх лекцій, чим ми і скористалися. Головна проблема – відсутність таблиць. Три працівники нашої бібліотеки навчалися на курсах. Але при індексуванні одного і того ж видання наші думки розходяться. Що вже казати про сільські бібліотеки – вони ніколи раніше цим не займалися.

Кулик О. І. – Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського (м. Кропивницький).

Ми створили робочу групу із впровадження УДК. З 1 серпня 2017 року перейшли на УДК. Всі документи 2017 року ресистематизували. Проводили підвищення кваліфікації для своїх працівників. На квітень 2018 року плануємо провести обласний семінар. Головна проблема – відсутність таблиць.

Галаговець В. В. – Закарпатська Обласна Універсальна Наукова Бібліотека ім. Ф. Потушняка (м. Ужгород). З вересня 2017 року систематизуємо надходження за УДК. Паперовий каталог законсервували. Придбали 1 комплект таблиць. Фінансування немає. Використовуємо сайт Книжкової палати. Провели курси, семінар для районних бібліотек.

4. СЛУХАЛИ:

Сербіна О. О. – Про стан упровадження УДК в університетських бібліотеках та трансформацію навчальних програм профільних ВНЗ.

Пропоную бібліотекам – методичним центрам – провести моніторинг впровадження УДК у практику роботи своєї мережі і направити результати опитування до Комісії. Ми (як координаційний і методичний центр університетських бібліотек) провели опитування серед бібліотек мережі. Зі 192 книгозбірень 107 бібліотек використовували ББК і УДК, 51 бібліотека – ББК, 34 бібліотеки – УДК. 28 бібліотек почали індексування за УДК з січня 2018 року. Всі інші – перейшли на УДК ще у 2017 році. Тільки Бібліотека Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського поки що лише планує перейти на УДК.

Хочу звернути увагу, що у Постанові КМУ мова йде не про рекласифікацію фондів, а про впровадження УДК. В багатьох бібліотеках фонд був розставлений за таблицями Троповського-Амбарцумяна, в деяких бібліотеках – форматна розстановка. Кожна бібліотека сама має визначати свою роботу у цьому напрямі.

Щодо навчальних програм. Раніше основне навантаження було по ББК. Наразі ББК розглядають як одну з поміж інших класифікаційних систем. Навчання переорієнтовано на УДК. Акцент робиться на технологічних і методичних аспектах. На конференцію у Славському я і Кириленко О. Г. підготуємо спільну доповідь з цього питання.

5. СЛУХАЛИ:

Шевченко І. О. – Про стан і перспективи проведення навчальної роботи з УДК. Сербін О. О. і Муравйова В.М. підготували навчальну програму "Впровадження УДК в практику роботи наукових та публічних бібліотек". З березня 2017 року використовуємо. У НАКККіМ діє бюджетна програма підвищення кваліфікації працівників публічних бібліотек. Протягом року навчання пройшли 104 особи (10 груп). На 2018 рік також формуємо групи. Виходячи з досвіду, можемо сказати, що не завжди хороший каталогізатор може бути хорошим тренером. В планах – сертифікувати тренерів. Ми спробували розширити коло тренерів: фахівців з бібліотек, де використовували УДК, запросили на курси. Тільки 5 осіб набрали, лише 2 особи з них – закінчили навчання. Пропоную: необхідно відпрацювати механізм координації навчальної діяльності в межах України. Можливо, створити робочу групу у рамках УБА. Дуже важливо, щоб сертифіковані тренери проводили навчання в регіонах. Для фінансування залучати гранти, волонтерські проекти. Необхідно підвищувати кваліфікацію викладачів. У квітні 2018 року плануємо провести навчання викладачів коледжів.

6. СЛУХАЛИ:

Гараніна О. Я. – Про стан упровадження УДК в архівній галузі. В архівній галузі працює понад 4000 осіб. Схожим на бібліотечний напрям в архівних службах займаються інформаційні відділи, методичні кабінети або служби науково-технічної інформації. Ще до прийняття Постанови було направлено запити по архівним службам щодо класифікаційних систем, які використовуються. Отримано було 27 довідок. 14 архівних служб використовували ББК. Наразі я сам особисто поспілкувався з багатьма інституціями архівної галузі. Дехто розпочав роботу у напрямі впровадження УДК, дехто

не був ознайомлений з Постановою взагалі.. Після мого візиту розпочали рухатися у цьому напрямі. Що стосується нашого інституту, то у нас є електронний каталог з рубрикаторами УДК. У планах – сформувати спільний електронний каталог архівних установ. Проблеми: не вистачає таблиць УДК, велика потреба у навчальних семінарах.

ВИСТУПИЛИ:

Сербін О. О. – пропоную Гараніна О. Я. включити до складу Комісії.

Гуцол Г. О. – Так, обов'язково.

7. СЛУХАЛИ:

Різне.

ВИСТУПИЛИ:

Гуцол Г. О. – У нас в Україні 9 національних бібліотек. Необхідно, щоб вони також включалися в роботу, проводили навчальні семінари. Книжкова палата не може все одна охопити.

Ляшенко Л. Б. – НБУ ім. Ярослава Мудрого у 2017 році працювала над вивченням питання щодо методики індексування за УДК. У 2018 році ми зможемо підключитися до процесу проведення навчальних семінарів.

Дзюба Н. Й. – До Української бібліотечної енциклопедії необхідно написати статтю про УДК.

Кириленко О. Г. – До написання статей в УБЕ запрошують всіх, не тільки бібліотекарів. Прошу активізуватися у цьому напрямі. Також треба актуалізувати статті, які були написані понад 3 роки. На базі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського формується робоча група з лінгвістичного забезпечення ІБС. Склад, напрями діяльності робочої групи будуть затверджені на рівні МКУ. Прошу колег долучатися до роботи.

Савенкова Л. В. – Чи будуть членами Комісії розглядатися практичні питання з УДК з подальшим прийняттям конкретних рішень для всієї бібліотечної спільноти?

Гуцол Г. О. – Так, якщо ці рішення будуть прийнятні для всіх галузей.

Лобановська І. Г. – За часів СРСР існувала централізована каталогізація. Наразі в Україні хто цим займається?

Гуцол Г. О. – Ці обов'язки законодавчо покладені на Книжкову палату України. Поки мова йшла про паперові каталоги, ми цим займалися. Але з 1997 року Книжкова палата використовує АБІС без функції конвертації записів у міжнародний комунікативний формат. Через брак коштів ми поки що не можемо закупити нове програмне забезпечення. Можливо, взяли би не себе функцію здійснювати централізоване каталогізування НБУ ім. Ярослава Мудрого і Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. АБІС, які вони використовують, дозволяють вивантажувати записи у MARC-форматах.

Лобановська І. Г. – У бібліотеках виникає багато практичних питань. Наприклад, як індексувати художню літературу: за мовою чи за територією. Потрібні методичні рекомендації або робочі таблиці.

Муравйова В. М. – Ми плануємо видання скороченого варіанту таблиць УДК. Там буде розділ методики. Також з 2018 року у Віснику Книжкової палати запроваджено рубрику "Школа систематизатора".

Лобановська І. Г. – Я вважаю, що необхідно вказати бібліотекам магістральний напрям, за яким вони повинні рухатися, а не прилаштовувати УДК до бібліотек.

Сербін О. О. – Шановні колеги! На сьогодні порядок денний засідання вичерпано. Наша Комісія для всіх. Я буду зустрічатися з Кириленком В. А., доповім про бездіяльність

та ігнорування нашої Комісії представниками МКУ. Подальші засідання плануємо проводити у такому ж форматі. Діалог підтримуватимемо у робочому порядку.

ВИРІШИЛИ:

1. Рекомендувати бібліотекам дотримуватися авторського права при використанні УДК.
2. Пропонуємо при відсутності державних коштів Книжковій палаті провести перемовини із керівництвом видавництва "Ліра-К" щодо фінансування ними закупівлі ліцензії для Книжкової палати із подальшим включенням витрат у собівартість видань.
3. Проводити науково-практичні семінари з УДК спільно із бібліотеками на базі методичних центрів. Особливу увагу звернути на бібліотеки ЗВО, підпорядкованих МКУ, на установи архівної галузі.
4. Рекомендувати бібліотекам скласти робочі галузеві таблиці.
5. Використовувати презентаційні матеріали, що розміщені на сайті Книжкової палати.
6. Бібліотекам – методичним центрам – провести моніторинг впровадження УДК у практику роботи своєї мережі і направити результати опитування до Комісії.
7. Ініціювати створення робочої групи, напрямом діяльності якої було б відпрацювання механізму координування, сертифікування, фінансування навчання у контексті підвищення кваліфікації бібліотечних працівників у зв'язку із впровадженням УДК.
8. Ініціювати пропозиції щодо змін до форми книги сумарного обліку, а саме: ввести обов'язковим заповнення графі – розподіл видань за змістом (галузями знань).
9. Ввести до складу Комісії директора Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства Гараніна О.Я.